

Resistente bakterier fra landbruget truer stadig

Antibiotikaforbruget i landbruget er steget voldsomt, og det øger risikoen for udvikling af resistente bakterier. Flere tilpasser sig og kan smitte mennesker. Både dyrlæger og læger efterlyser en mere ambitiøs indsats over for at nedbringe antibiotikaforbruget i landbruget.

Journalist
Lise Pentter Madsen,
penter@mail.dk

ILLUSTRATION
Ugeskrift for Læger

Danmark kan vi ikke længere bryste os af kun at have få tilfælde af multiresistente bakterier. Og vi kan ikke udelukkende skyde skylden på enten de resistente bakterier, vi får i importeret kød, eller på de resistente stafylokokker, vi slæber med hjem fra udlandet. År for år får vi et større og større antibiotikaforbrug, især i landbruget, og vi er derfor selv med til at øge selektionspresset på bakterierne.

Konsekvensen er, at det bliver sværere og sværere – og dyrere – at behandle patienter, der har fået infektioner forårsaget af sejllivede bakterier, der har udviklet modstandsdygtighed over for traditionelle antibiotika.

Ifølge den seneste rapport fra DANMAP, som overvåger antibiotikaforbruget og forekomsten af resistente bakte-

rier i Danmark, var det årlige antibiotikaforbrug til dyr vokset til næsten 130 ton i 2009. Det var en stigning på 11 procent i forhold til 2008, og 80 procent af forbruget var gået til svin. Til sammenligning var antibiotikaforbruget til mennesker i 2009 på 48 ton, hvilket var det samme forbrug som i de to forudgående år.

LANDMANDEN MEDICINERER SELV

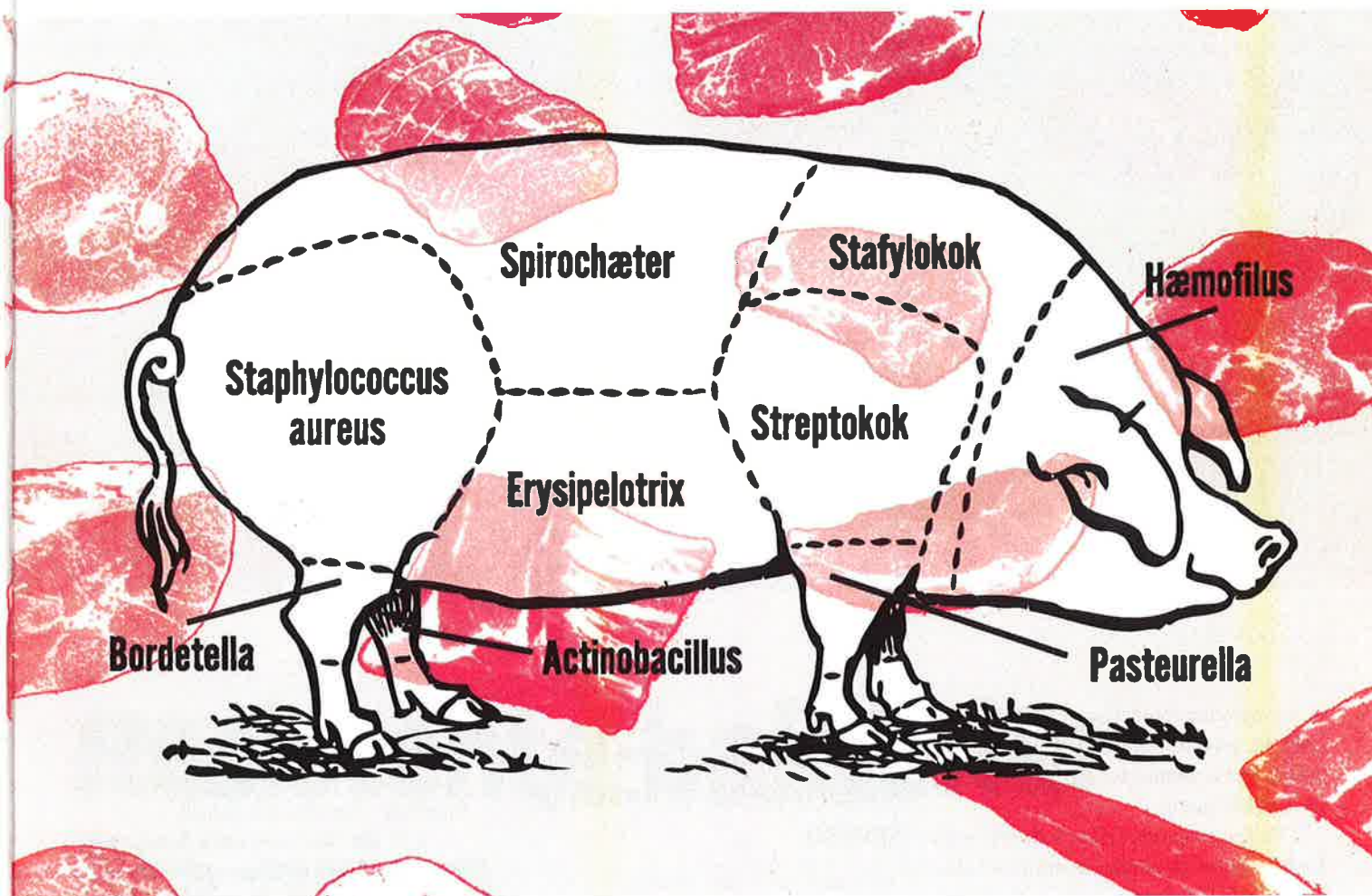
Danmark er ellers kendt for at være et foregangsland i forhold til et restriktivt antibiotikaforbrug, også i landbruget, og Danmark er stadig et af de lande, der har det mindste antibiotikaforbrug i forhold til indbyggertallet, men udviklingen går den forkerte vej, mener både dyrlæger og læger.

»I udlandet kigger de på os med åben mund og polypper, når de hører, hvad vi har gang i«, siger formanden for Den Danske

Dyrlægeforening, Arne Skjoldager, og henviser til, at Fødevarestyrelsen som led i det såkaldte Veterinærforlig har skåret ned på antallet af årlige obligatoriske dyrlægebesøg hos dyrebæstningerne. De færre besøg betyder, at landmanden i lange perioder selv medicinere sine dyr.

»Den større frihed til landmanden vil give et større forbrug af antibiotika, og når forbruget øges, vil det medføre flere resistente bakterier. I lyset af, at Danmark og de øvrige skandinaviske landes håndtering af antibiotikaforbruget plejer at blive fremhævet som eksempel til efterfølgelse, er Veterinærforliget et kedeligt signal at sende«, siger Arne Skjoldager.

Også Lægeforeningens formand, Mads Koch Hansen, er meget bekymret over landbrugets store forbrug af antibiotika, og han er kritisk over for, at det i højere grad over-

lades til den enkelte landmand selv at vurdere, hvornår han eller hun skal behandle med antibiotika.

»I sundhedsvæsenet er vi restriktive med antibiotika, og medicinering er altid baseret på faglighed. Sådan bør det også være, når det gælder produktionsdyr. Derfor bør behandling med antibiotika så vidt muligt administreres af dyrlæger«, siger Mads Koch Hansen.

Han er dog glad for, at svinebranchen har besluttet at sætte et foreløbigt toårigt stop for brugen af cefalosporiner, »som er et af de få bredspektrede antibiotika, vi har tilbage i den humane medicin til at behandle for eksempel kritiske tilfælde af blodforgiftning«, siger han.

GULT KORT TIL HØJT FORBRUG

Fødevarer- og landbrugsminister Henrik

” Den større frihed til landmanden vil give et større forbrug af antibiotika, og når forbruget øges, vil det medføre flere resistente bakterier.

ARNE SKJOLDAGER, FORMAND FOR DEN DANSKE DYRLÆGEFORENING

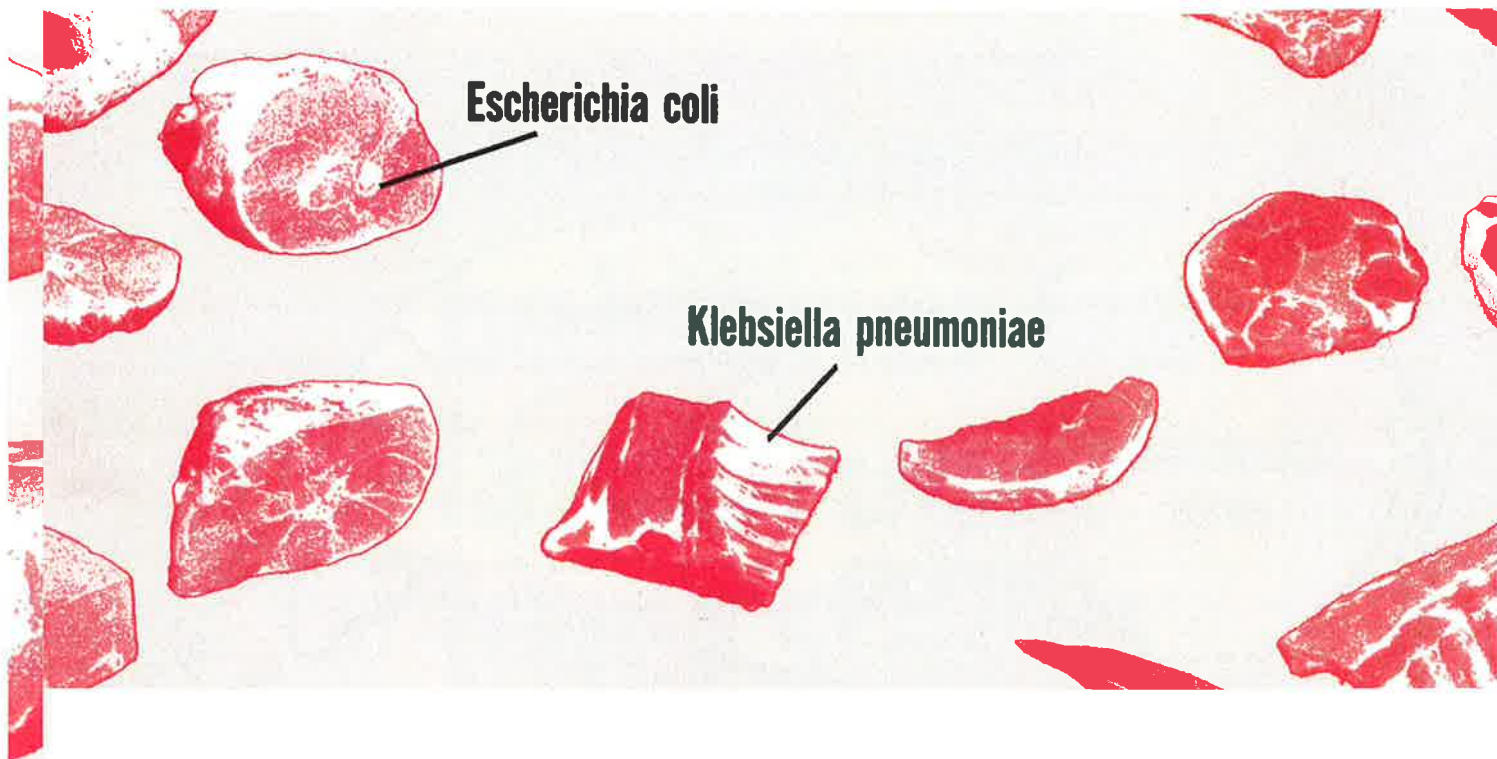
Høeghs (V) våben mod det høje antibiotikaforbrug til svin er Gult Kort-ordningen, der trådte i kraft i efteråret 2010. Ordningen indebærer, at svineproducenter, der ikke har en god forklaring på et antibiotikaforbrug, der ligger over en af Fødevarestyrelsen årligt fastsat grænseværdi, modtager et gult kort, og så har svineproducenten og hans eller hendes dyrlæge ni måneder til at sænke forbruget.

Den 1. februar i år kunne Videncenter

for Svineproduktion under landbrugets interesseorganisation Landbrug & Fødevarer oplyse, at antibiotikaforbruget til svin i 2010 var faldet med 3,2 procent i forhold til året før. Faldet skete især i andet halvår af 2010, dvs. efter sommerens omtale og lancering af Gult Kort-ordningen. Forbruget faldt 14,5 procent i forhold til første halvår af 2010.

»En del af faldet kan godt forklares med et fald i produktionen, men jeg ved,

→

at svineproduktionen i hvert fald ikke faldt med 14 procent i andet halvår«, siger direktør i Videncenter for Svineproduktion, Nicolaj Nørgaard.

Fødevarerminister Henrik Høegh er tilfreds. »Det er glædeligt, at antibiotikaforbruget er faldet, og det viser, at Gult Kortordningen virker«, siger han.

I efteråret 2010 blev der sendt 1.100 høringsbreve ud til svineproducenter med et forbrug over grænseværdien. Cirka halvdelen kunne forklare det høje forbrug med registreringsfejl; den anden halvdel har efterfølgende modtaget gule kort.

Grænseværdien er sat mere end dobbelt så højt som landsgennemsnittet. Er det ikke højt?

»Jo, men vi valgte at først gå efter

” Der er lang vej igen, inden man når et fornuftigt niveau.

OVERLÆGE HANS JØRN KOLMOS,
KLINISK MIKROBIOLOGISK AFDELING,
ODENSE UNIVERSITETSHOSPITAL

de besætninger, hvor forbruget var ekstremt højt. Det svarer til ti procent af besætningerne, men de står for 20-25 procent af antibiotikaforbruget. Du kan sige, at vi først er gået efter de lavthængende frugter. Jeg forventer, at vi fortsat vil se et

fald i forbruget, men på et tidspunkt vil de finde et fast niveau, for der vil altid være et antal syge grise, som har behov for behandling«, siger Henrik Høegh.

Ville det ikke være mere hensigtsmæssigt med hyppigere dyrlægebesøg end en Gult Kort-ordning, hvor man først skrider ind efter at der er sket et stort antibiotikaforbrug?

»De seneste 2-3 år har vi prøvet mange gentagne moralprædikener over for både landmænd og dyrlæger, men lige meget har det hjulpet. Forbruget er steget. Så har måttet indføre stokkemethoden, og det har virket«, siger ministeren.

Overlæge Hans Jørn Kolmos, Klinisk Mikrobiologisk Afdeling, Odense Universitetshospital, er imidlertid ikke imponeret.

»Der er reelt tale om en meget lille nedgang, fordi der er produceret færre svin i perioden, og den står slet ikke sammen med den meget store stigning i antibiotikaforbruget inden for svineproduktionen gennem de foregående år«, siger han.

»Det er nok et forsigtigt skridt i den rigtige retning, men det gør ikke noget ved det grundlæggende problem og giver jo ikke incitament til at mindske forbruget hos dem, der ligger under værdien. Der er lang vej igen, inden man når et fornuftigt niveau«. ●

! | RISIKOVURDERING OG RISIKOHÅNDTERING

DANMAP-programmet blev startet i 1995 med henblik på at overvåge forbruget af antibiotika og forekomsten af antibiotikaresistens i Danmark. DANMAP er et samarbejde mellem Videnskabsministeriet og Sundhedsministeriet. En gang årligt udarbejder Statens Serum Institut, Fødevarerstyrelsen, Lægemiddelstyrelsen, DTU Veterinærinstituttet og DTU Fødevarerinstituttet en rapport.

I 2010 nedsatte Sundhedsministeriet og Fødevarerministeriet et antibiotikaråd med deltagelse af relevante myndigheder og institutioner under Sundhedsstyrelsens formandskab. Rådets opgave er blandt andet at komme med forslag til, hvordan en hensigtsmæssig anvendelse af antibiotika kan sikres. Rådet skal holde to årlige møder og mødtes første gang i efteråret 2010.

! | VETERINÆRFORLIGET

Blev indgået mellem regeringen, Dansk Folkeparti og Det radikale Venstre i 2008 og bygger på et koncept om øget sundhedsrådgivning og egenkontrol.

Som led i Veterinærforliget skar Fødevarestyrelsen i 2010 ned på antallet af årlige, obligatoriske dyrlægebesøg – eller rådgivningsbesøg, som de bliver kaldt. Der findes flere modeller. I en af modellerne kan en svineproducent nøjes med fire eller seks årlige dyrlægebesøg, afhængig af hvor god en landmandspraksis han fører. Hvis dyrlægen har diagnosticeret en sygdom hos en besætning af slagtesvin hos en svineproducent, hvor alt skønnes at være i god orden, må dyrlægen udskrive receptpligtig medicin »i indtil 63 dage til de af besætningens svin, der må forventes at blive angrebet af sygdommen«.

Resistente bakterier fra grise

Svine-MRSA og ESBL-colibakterier findes i stigende omfang i svin. Førstnævnte kan smitte mennesker direkte, og visse typer af sidstnævnte kan brede sig til mennesker via mad.

Nye superbakterier har gjort deres indtog i Danmark og i særdeleshed i andre europæiske lande som Belgien og Holland, hvor antibiotikaforbruget er mange gange højere end i Danmark. Et af de hurtigst stigende resistensproblemer ikke bare i Danmark, men verden over, er *extended-spectrum*-betalaktamase (ESBL)-producerende *Escherichia coli*.

ESBL-colibakterier er blandt andet resistente over for cefalosporiner, som i den humane medicin for eksempel bliver brugt til at behandle blodforgiftning. Det specielle ved cefalosporinresistens er, at bakterierne også bliver resistente over for næsten alle almindelige typer penicillin.

Ifølge DANMAP-rapporten er 11 procent af alle danske slagtesvin smittet med ESBL-colibakterier, og ESBL-colibakterierne er fundet i mange prøver fra importeret kyllingekød og danske slagtesvin. Forekomsten er højest i importeret kyllingekød, hvor bakterierne er fundet i 36 procent af prøverne, mens forekomsten i svinekød, oksekød og dansk kyllingekød er mere end ti gange lavere.

Nogle af de ESBL-typer, der er fundet hos svin og i kød, er

også fundet hos mennesker, og det tyder på, ifølge seniorforsker Yvonne Agersø fra DTU Fødevareinstituttet, at ESBL-colibakterier fra fødevarer kan være årsag til infektioner hos mennesker.

I svinebranchen har man besluttet at stoppe forbruget af cefalosporiner i to år, men fordi cefalosporiner i stigende omfang bliver brugt på de danske hospitaler, øges forekomsten af ESBL-colibakterier yderligere.

FRA STALD TIL MENNESKER

En af de senest ankomne resistente bakterier er den særlige svine-stamme af methicillinresistent *Staphylococcus aureus* (MRSA), CC398, som dukkede op i alle lande undtagen Australien i årene 2004-2005 og viste sig at kunne smitte mennesker. Bakterien er ufarlig for svin, og mennesker kan leve godt og intetanende om, at de har »blinde passagerer« i næsen eller på huden. I øvrigt raske mennesker kan opleve at få generende bylder og børnesår, men det kan blive kritisk, hvis man i forvejen er syg eller svag eller får et åbent sår, så man kan smitte sig selv. →

” Det er ikke fordi, at jeg mener, at svine-MRSA er ufarlig, men jeg synes, at vi skal passe på ikke at gøre smitterisikoen større, end den er.

OVERLÆGE ROBERT SKOV, STATENS SERUM INSTITUT

I 2009 var 39 af 811 MRSA-positive tilfælde i Danmark svine-relaterede. I 2010 var det 105 ud af cirka 1.050.

Bakterien rammer primært personer, der dagligt er i direkte kontakt med svin, og smitter i mindre grad end de humane typer af MRSA mellem mennesker. Ikke desto mindre har der været enkelte alvorlige tilfælde, hvor mennesker, der arbejder med svin, har smittet et familiemedlem, der blev livstruende syg.

Hospitalspersonalets forholdsregler ved svinevarianten af MRSA er de samme som ved de humane varianter af MRSA. En patient med MRSA-infektion bliver lagt på en isolationsstue, der iværksættes en smitteopsporing, og personalet skal hyppigere end sædvanligt vaske hænder og tøj, bære overtrækskitler og overtræks-

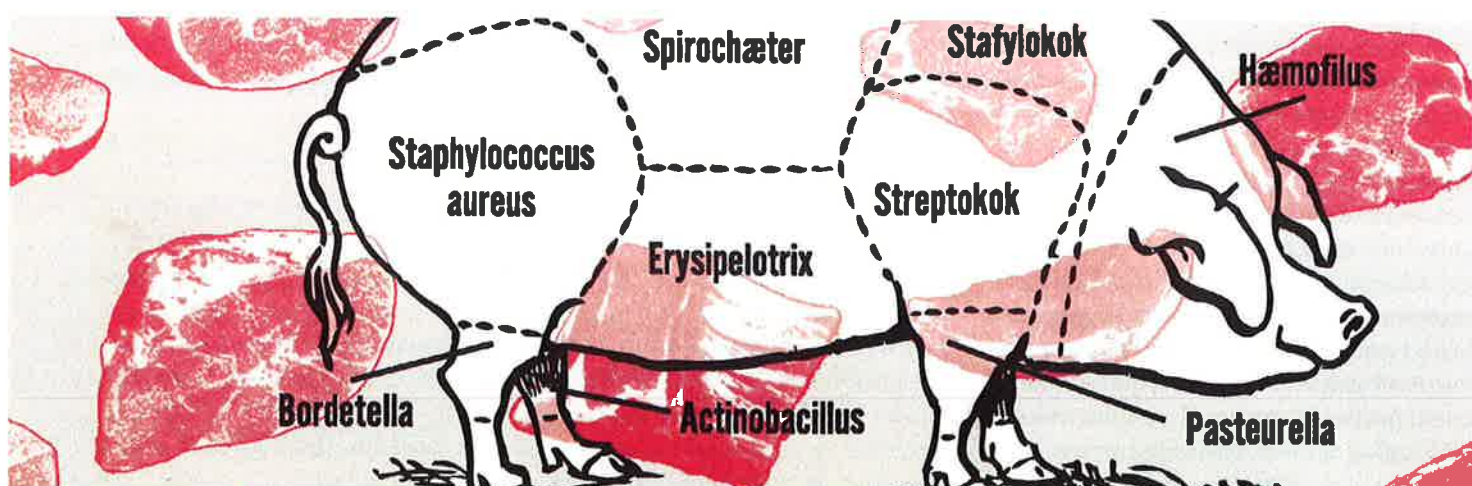
sko i plastik samt bære masker. Det er omstændeligt og dyrt, men skal forebygges, at der sker smittespredning til andre patienter.

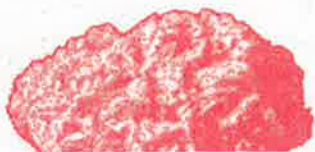
I ALT 200 BESØGSSTALDE

Ifølge DANMAP findes svine-MRSA hos 13 procent af de danske slagtesvin, men landmændene har ikke pligt til at teste, om deres besætning har den, og svinene kan blive flyttet fra gård til gård uden at nogen er klar over, om de har bakterien. Hvis en landmand ved, at hans besætning har svine-MRSA, er der ingen steder, det skal registreres, og landmanden selv og hans medarbejdere ved ikke, om de er smittet, medmindre de lader sig teste eller bliver syge.

Alligevel har landbruget åbnet 200 svinestalde som besøgsstalde for familier med børn og andre interesserede, og som det også er fremgået af debatindlæg i Ugeskrift for Læger nr. 7/2011 er overlæge Hans Jørn Kolmos, Klinisk Mikrobiologisk Afdeling Odense Universitetshospital, stærkt bekymret over, at politikere og myndigheder ikke sætter en stopper for det, inden svine-MRSA udvikler sig til et alvorligt sundhedsproblem.

»At åbne staldene stemmer ikke overens med, at Sundhedsstyrelsen har udgivet en særlig vejledning om, hvordan man skal håndtere svine-MRSA i svinestalde, og det hedder, at børneinstitutioner og skoler ikke må besøge besætningen«, siger Hans Jørn Kolmos.

” Vi er blevet enige om at sætte blus på antibiotikaforbruget, når vi har formandskabet i EU det første halvår i 2012.

FØDEVARE- OG LANDBRUGS-
MINISTER HENRIK HØEGH (V)

»Det er rigtigt. Da vejledningen blev udarbejdet, havde vi meget lidt viden om svine-MRSA, så vi anlagde et forsigtighedsprincip«, siger overlæge Robert Skov, Statens Serum Institut (SSI), der var med til at rådgive Sundhedsstyrelsen om indholdet i vejledningen. Han sidder i Koordinationsgruppen vedrørende zoonotiske aspekter af MRSA under Sundhedsstyrelsens formandskab.

»Men måske var vi for restriktive. I dag ved vi, at smitterisikoen er meget mindre, end vi frygtede, da bakterien vandt frem i 2005, og i øjeblikket overvejer vi, om vi skal ændre vejledningen. Smitterisikoen er så lille, at jeg ikke selv ville have betænkeligheder ved at tage mine børn med i en svinestald«, siger han.

SVINE-MRSA: EN ARBEJDSRISIKO

For Hans Jørn Kolmos er skrækscenariet, at en hospitalsansat ægtefælle til en svineproducent bringer bakterien med sig på arbejde og smitter mennesker, der i forvejen er syge og svækkede. I Holland har der været infektionsudbrud på to institutioner.

Men i Danmark er der ikke set større smittespredning på institutioner, fortæller Robert Skov.

»Det stemmer med, at CC398 for nuværende smitter mindre mellem mennesker end almindelig menneske-MRSA«, siger han og tilføjer:

»Det er ikke fordi, at jeg mener, at svine-MRSA er ufarlig, men jeg synes, at vi skal passe på ikke at gøre smitterisikoen større, end

Ministrene vil ikke screene svinestaldene for svine-MRSA

I efteråret 2010 spurgte bl.a. Folketingets Sundhedsudvalg sundhedsminister Bertel Haarder (V), »om han finder, at der bør foretages screeninger for MRSA i de danske svinestalde, før gæster inviteres indenfor og dermed udsætter sig selv og deres omgivelser for smitterisiko«.

Bertel Haarder indhentede en udtalelse fra Sundhedsstyrelsen og konkluderede på den baggrund i sit svar den 21. december, at han ikke har planer om at indføre screening for MRSA i svinestalde.

Fødevareminister Henrik Høegh (V) har også forhørt sig om risikoen og er kommet frem til samme konklusion som Bertel Haarder.

»Jeg har spurgt både på DTU Fødevareinstituttet og andre myndigheder, og man siger, at hvis man husker hygiejnereglerne om

plastik ud over skoene, plastik over tøjet og håret, og hvis man husker at gøre sig grundigt ren efter et besøg, så er smitterisikoen lille. Det ville selvfølgelig være godt, hvis vi kunne screene og registrere, og det er jeg sikker på, at landmændene også ville være glade for, men der findes ikke en hurtig metode endnu«.

Henrik Høegh vil bl.a. afvente resultaterne af et større forskningsprojekt, som bl.a. DTU Fødevareinstituttet og Statens Serum Institut deltager i, om forekomsten og udbredelsen af ESBL-colibakterier og MRSA i den danske svineproduktion, før han vil begive sig ud i mulige interventionsstrategier over for MRSA. Forskningsprojektet, der blev skudt i gang i 2010 og er planlagt til at løbe til 2013, undersøger forekomsten af MRSA og ESBL-colibakterier i 20 svinebesætninger, der har et stort forbrug af cefalosporiner, og i 20, der har et lille forbrug af cefalosporiner.

den er. Vi ved fra både danske og udenlandske undersøgelser, at risikoen for smitte fra menneske til menneske videre ud i samfundet i øjeblikket er lille. Jeg kan ikke vide, hvordan bakterien udvikler sig i fremtiden, og det er vigtigt, at vi nøje overvåger udviklingen, men i øjeblikket må vi først og fremmest forholde os til svine-MRSA som et arbejdsmiljøproblem«, siger han.

TRUSLEN FRA IMPORTERET KØD

Overlæge Kåre Mølbak, SSI, der sidder i Zoonoseudvalget, mener, at det er lige så vigtigt at fastholde fokus på de fødevarerrelaterede bakterier som at følge udviklingen af svine-MRSA, der i øvrigt er fundet i både dansk og importeret kød, men der er ikke eksempler på, at det har ført til infektioner hos mennesker.

»Vi har stadig problemer med *Salmonella* og *Campylobacter*, som vi især får fra importerede varer. Danmark kunne arbejde for en Gult Kort-ordning i EU; så kunne vi måske undgå at få resistente bakterier fra importerede kyllingebryster«, siger han.

En Gult Kort-ordning i EU har ikke været på tapetet, men fødevareminister Henrik Høegh siger:

»Jeg har talt både med vores sundhedsmyndigheder og med sundhedsministeren, og vi er blevet enige om at sætte blus på antibiotikaforbruget, når vi har formandskabet i EU det første halvår i 2012, og vi vil indkalde til en stor europæisk konference for folk i både den veterinære og humane medicin«. ●